

In nova fert animus mūtātās dīcere fōrmās
corpora; dī, coeptīs (nam vōs mūtāstis et illās)
adspīrāte meīs prīmāque ab orīgine mundi
ad mea perpetuum dēdūcite tempora carmen!

- 5 Ante mare et terrās et quod tegit omnia caelum
ūnus erat tōtō nātūrae vultus in orbe,
quem dīxere chaos: rudis indīgestaque mōlēs
nec quicquam nisi pondus iners congestaque eōdem
nōn bene iūctārum discordia sēmina rērum.
- 10 nūllus adhūc mundō praebebāt lūmina Tītān,
nec nova crēscendō reparābat cornua Phoebē,
nec circumfūsō pendēbat in āere tellūs
ponderibus librāta suīs, nec bracchia longō
margine terrārum porrēxerat Amphitrītē;
- 15 utque erat et tellūs illīc et pontus et āēr,
sīc erat īnstabilis tellūs, innābilis unda,
lūcis egēns āēr; nūllī sua fōrma manēbat,
obstābatque aliīs aliud, quia corpore in ūnō
frīgida pugnābant calidīs, ūmentia siccīs,
- 20 mollia cum dūrīs, sine pondere, habentia pondus.

- Hanc deus et melior lītem nātūra dirēmit.
nam caelō terrās et terrīs abscidit undās
et liquidum spissō sēcrēvit ab āere caelum.
quae postquam ēvolvit caecōque exēmit acervō,
- 25 dissociāta locīs concordī pāce ligāvit:

igneā convexī vīs et sine pondere caelī
ēmicuit summāque locum sibi fēcīt in arce;
proximus est āēr illī levitāte locōque;
dēnsior hīs tellūs elementaque grandia trāxit
30 et pressa est gravitāte suā; circumfluus ūmor
ultima possēdit solidumque coercuit orbem.
Sīc ubi dispositam quisquis fuit ille deōrum
congeriem secuit sectamque in membra coēgit,
prīncipiō terram, nē nōn aequālis ab omnī
35 parte foret, magnī speciem glomerāvit in orbis.
tum freta diffundī rapidisque tumēscere ventīs
iussit et ambītae circumdare lītora terrae;
addidit et fontēs et stāgna inmēnsa lacūsque
flūminaque oblīquīs cīnxit dēclīvia rīpīs,
40 quae, dīversa locīs, partim sorbentur ab ipsā,
in mare perveniunt partim campōque receptā
liberiōris aquae prō rīpīs lītora pulsanť.
iussit et extendī campōs, subsīdere vāllēs,
fronde tegī silvās, lapidōsōs surgere montēs,
45 utque duae dextrā caelum totidemque sinistrā
parte secant zōnae, quīnta est ārdentior illīs,
sīc onus inclūsum numerō distīnxit eōdem
cūra deī, totidemque plagae tellūre premuntur.
quārum quae mediā est, nōn est habitābilis aestū;
50 nix tegit alta duās; totidem inter utramque locāvit

temperiemque dedit mixtā cum frīgore flamma.

Inminet hīs āēr, quī, quantō est pondere terrae
pondus aquae levius, tantō est onerōsior ignī.
illīc et nebulās, illīc cōnsistere nūbēs

55 iussit et hūmānās mōtūra tonitrua mentēs
et cum fulminibus facientēs fulgura ventōs.

Hīs quoque nōn passim mundī fabricātor habendum
āera permīsit; vix nunc obsistitur illīs,
cum sua quisque regat dīversō flāmina tractū,
60 quīn lanient mundum; tanta est discordia frātrum.
Eurus ad Aurōram Nabataeaeque rēgna recessit
Persidaeque et radiīs iuga subdita mātūtīnīs;
vesper et occiduō quae lītora sōle tepēscunt,
proxima sunt Zephyrō; Scythiam septemque triōnēs
65 horrifer invāsīt Boreās; contrāria tellūs
nūbibus adsiduīs pluvīaque madēscit ab Austrō.
haec super inposuit liquidum et gravitāte carentem
aethera nec quicquam terrēnae faecis habentem.

Vix ita līmitibus dissaepserat omnia certīs,
70 cum, quae pressa diū fuerant cālīgine caecā,
sīdera coepērunt tōtō effervēscere caelō;
neu regiō foret ūlla suīs animālibus orba,
astra tenent caeleste solum fōrmaeque deōrum,
cessērunt nitidīs habitandae piscibus undae,
75 terra ferās cēpit, volucrēs agitābilis āēr.

Sānctius hīs animal mentisque capācius altae
dēerat adhūc et quod dominārī in cētera posset:
nātus homō est, sīve hunc dīvīnō sēmine fēcīt
ille opifex rērum, mundī meliōris orīgō,
80 sīve recēns tellūs sēductaque nūper ab altō
aethere cognātī retinēbat sēmina caelī.
quam satus Īapetō, mixtam pluviālībus undīs,
finxit in effigiem moderantum cūncta deōrum,
prōnaque cum spectent animālia cētera terram,
85 ōs hominī sublīme dedit caelumque vidēre
iussit et ērēctōs ad sīdera tollere vultūs:
sīc, modo quae fuerat rudis et sine imāgine, tellūs
induit ignōtās hominum conversa figūrās.

Aurea prīma sata est aetās, quae vindice nūllō,
90 sponte suā, sine lēge fidem rēctumque colēbat.
poena metūsque aberant, nec verba minantia fīxō
aere legēbantur, nec supplex turba timēbat
iūdicis ōra suī, sed erant sine vindice tūtī.
nōndum caesa suīs, peregrīnum ut vīseret orbem,
95 montibus in liquidās pīnus dēscenderat undās,
nūllaque mortālēs praeter sua lītora nōrant;
nōndum praecipitēs cingēbant oppida fossae;
nōn tuba dērēctī, nōn aerīs cornua flexī,
nōn galeae, nōn ēnsis erat: sine mīlitis ūsū
100 mollia sēcūrae peragēbant ōtia gentēs.

ipsa quoque inmūnis rastrōque intācta nec ūllīs
saucia vōmeribus per sē dabat omnia tellūs,
contentīque cibīs nūllō cōgente creātīs
arbutēōs fētūs montānaque frāga legēbant
105 cornaque et in dūrīs haerentia mōra rubētīs
et quae dēciderant patulā Iovis arbore glandēs.
vēr erat aeternum, placidīque tepentibus aurīs
mulcēbant zephyrī nātōs sine sēmine flōrēs;
mox etiam frūgēs tellūs inarāta ferēbat,
110 nec renovātus ager gravidīs cānēbat aristīs;
flūmina iam lactīs, iam flūmina nectaris ībant,
flāvaque dē viridī stillābant īlice mella.

Postquam Sāturnō tenebrōsa in Tartara missō
sub Iove mundus erat, subiit argentea prōlēs,
115 aurō dēterior, fulvō pretiōsior aere.
Iuppiter antīquī contrāxit tempora vērīs
perque hiemēs aestūsque et inaequālīs autumnōs
et breve vēr spatiīs exēgit quattuor annum.
tum prīmum siccīs āēr fervōribus ustus
120 canduit, et ventīs glaciēs adstricta pependit;
tum prīmum subiēre domōs; domus antra fuērunt
et dēnsī fruticēs et vīnctae cortice virgae.
sēmina tum prīmum longīs Cereālia sulcīs
obruta sunt, pressīque iugō gemuēre iuencī.
125 Tertia post illam successit aēnea prōlēs,

saevior ingeniīs et ad horrida prōptior arma,
 nōn scelerāta tamen; dē dūrō est ultima ferrō.
 prōtinus inrūpit vēnae peiōris in aevum
 omne nefās: fūgēre pudor vērūmque fidēsque;
 130 in quōrum subiēre locum fraudēsque dolusque
 īnsidiaeque et vīs et amor scelerātus habendī.
 vēla dabant ventīs nec adhūc bene nōverat illōs
 nāvita, quaeque prius steterant in montibus altīs,
 flūctibus ignōtīs īnsultāvēre carīnae,
 135 commūnemque prius ceu lūmina sōlis et aurās
 cautus humum longō signāvit līmite mēnsor.
 nec tantum segetēs alimentaue dēbita dīves
 poscēbātur humus, sed itum est in vīscera terrae,
 quāsque recondiderat Stygiīsque admōverat umbrīs,
 140 effodiuntur opēs, inrītāmenta malōrum.
 iamque nocēns ferrum ferrōque nocentius aurum
 prōdierat, prōdit bellum, quod pugnat utrōque,
 sanguineāque manū crepitantia concutit arma.
 vīvitur ex raptō: nōn hospes ab hospite tūtus,
 145 nōn socer ā generō, frātrum quoque grātia rāra est;
 imminet exitiō vir coniugis, illa marītī,
 lūrida terribilēs miscent aconīta novercae,
 fīlius ante diem patriōs inquīrit in annōs:
 victa iacet pietās, et virgō caede madentis
 150 ultima caelestum terrās Astraea relīquit.

Nēve foret terrīs sēcūrior arduus aether,
adfectāsse ferunt rēgnum caeleste gigantās
altaque congestōs strūxisse ad sīdera montis.
tum pater omnipotēns missō perfrēgit Olympum
155 fulmine et excussit subiectō Pēliōn Ossae.
obruta mōle suā cum corpora dīra iacērent,
perfūsam multō nātōrum sanguine Terram
immaduisse ferunt calidumque animāsse cruōrem
et, nē nūlla suae stirpis monimenta manērent,
160 in faciem vertisse hominum; sed et illa propāgō
contemptrīx superum saevaeque avidissima caedis
et violenta fuit: scīrēs ē sanguine nātōs.

Quae pater ut summā vīdit Sāturnius arce,
ingemit et factō nōndum vulgāta recentī
165 foeda Lycāoniae referēns convīvia mēnsae
ingentēs animō et dignās Iove concipit īrās
concīliumque vocat: tenuit mora nūlla vocātōs.

Est via sublīmis, caelō manifestā serēnō;
lactea nōmen habet, candōre notābilis ipsō.
170 hāc iter est superīs ad magnī tēcta Tonantis
rēgālemque domum: dextrā laevāque deōrum
ātria nōbilium valvīs celebrantur apertīs.
plēbs habitat dīversa locīs: hāc parte potentēs
caelicolae clārīque suōs posuēre penātēs;
175 hic locus est, quem, sī verbīs audācia dētur,

haud timeam magnī dīxisse Palātia caelī.

- Ergō ubi marmoreō superī sēdēre recessū,
celsior ipse locō scēptrōque innīxus eburnō
terrificam capitis concussit terque quaterque
180 caesariem, cum quā terram, mare, sīdera mōvit.
tālibus inde modīs ōra indignantia solvit:
‘nōn ego prō mundī rēgnō magis ānxius illā
tempestāte fuī, quā centum quisque parābat
inicere anguipedum captīvō bracchia caelō.
185 nam quamquam ferus hostis erat, tamen illud ab ūnō
corpore et ex ūnā pendēbat orīgine bellum;
nunc mihi quā tōtum Nēreus circumsonat orbem,
perdendum est mortāle genus: per flūmina iūrō
īnfera sub terrās Stygiō lābentia lūcō!
190 cūncta prius temptanda, sed inmedicābile cūrae
ēnse recīdendum, nē pars sincēra trahātur.
sunt mihi sēmideī, sunt, rūstica nūmina, nymphae
faunīque satyrīque et monticolae silvānī;
quōs quoniam caelī nōndum dignāmur honōre,
195 quās dedimus, certē terrās habitāre sināmus.
an satis, ō superī, tūtōs fore crēditis illōs,
cum mihi, quī fulmen, quī vōs habeōque regōque,
strūxerit īnsidiās nōtus feritāte Lycāon?’

- Cōnfremuēre omnēs studiīsque ārdentibus ausum
200 tālia dēposcunt: sīc, cum manus in pia saevit

sanguine Caesareō Rōmānum exstinguere nōmen,
 attonitum tantae subitō terrōre ruīnae
 hūmānum genus est tōtusque perhorruit orbis;
 nec tibi grāta minus pietās, Auguste, tuōrum
 205 quam fuit illa Iovī. quī postquam vōce manūque
 murmura compressit, tenuēre silentia cūctī.
 substitit ut clāmor pressus gravitāte regentis,
 Iuppiter hoc iterum sermōne silentia rūpit:
 ‘ille quidem poenās (cūram hanc dīmittite!) solvit;
 210 quod tamen admissum, quae sit vindicta, docēbō.
 contigerat nostrās infāmia temporis aurēs;
 quam cupiēns falsam summō dēlābor Olympō
 et deus hūmānā lūstrō sub imāgine terrās.
 longa mora est, quantum noxae sit ubīque repertum,
 215 ēnumerāre: minor fuit ipsa infāmia vērō.
 Maenala trānsieram latebrīs horrenda ferārū
 et cum Cyllēnē gelidī pīnēta Lycaeī:
 Arcadis hinc sēdēs et inhospita tēcta tyrannī
 ingredior, traherent cum sēra crepuscula noctem.
 220 signa dedī vēnisse deum, vulgusque precārī
 coeperat: inrīdet prīmō pia vōta Lycāōn,
 mox ait “experiar deus hic discrīmine apertō
 an sit mortālīs: nec erit dubitābile vērū.”
 nocte gravem somnō necopīnā perdere morte
 225 comparat: haec illī placet experientia vērī;

- nec contentus eō, missī dē gente Molossā
obsidis ūnīus iugulum mucrōne resolvit
atque ita sēminecēs partim ferventibus artūs
mollit aquīs, partim subiectō torruit ignī.
230 quod simul inposuit mēnsīs, ego vindice flamma
in dominō dignōs ēvertī tēcta penātēs;
territus ipse fugit nactusque silentia rūris
exululat frūstrāque loquī cōnātur: ab ipsō
colligit os rabiem solitaeque cupīdine caedis
235 vertitur in pecudēs et nunc quoque sanguine gaudet.
in villōs abeunt vestēs, in crūra lacertī:
fit lupo et veteris servat vestīgia fōrmæ;
cānitiēs eadem est, eadem violentia vultūs,
īdem oculī lūcent, eadem feritātis imāgō est.
240 occidit ūna domus, sed nōn domus ūna perīre
digna fuit: quā terra patet, fera rēgnat Erīnys.
in facinus iūrāsse putēs! dent ōcius omnēs,
quās meruēre patī, (sīc stat sententia) poenās.’
Dicta Iovis pars vōce probant stimulōsque frementī
adiciunt, aliī partēs adsēnsibus inplent.
est tamen hūmānī generis iactūra dolōrī
omnibus, et quae sit terrae mortālibus orbae
fōrma futūra rogant, quis sit lātūrus in ārās
tūra, ferīsne paret populandās trādere terrās.
250 tālia quaerentēs (sibi enim fore cētera cūrae)

rēx superum trepidāre vetat subolemque priōrī
dissimilem populō prōmittit orīgine mīrā.

Iamque erat in tōtās sparsūrus fulmina terrās;
sed timuit, nē forte sacer tot ab ignibus aether
255 conciperet flammās longusque ārdēsceret axis:
esse quoque in fātīs reminīscitur, adfore tempus,
quō mare, quō tellūs correptaque rēgia caelī
ārdeat et mundi mōlēs obsessa labōret.
tēla repōnuntur manibus fabricāta cyclōpum;
260 poena placet dīversa, genus mortāle sub undīs
perdere et ex omnī nimbōs dēmittere caelō.

Prōtinus Aeoliīs Aquilōnem claudit in antrīs
et quaecumque fugant inductās flāmina nūbēs
ēmittitque Notum. madidīs Notus ēvolat ālīs,
265 terribilem piceā tēctus cālīgine vultum;
barba gravis nimbīs, cānīs fluit unda capillīs;
fronte sedent nebulae, rōrant pennaеque sinūsque.
utque manū lātā pendentia nūbila pressit,
fit fragor: hinc dēnsī funduntur ab aethere nimbī;
270 nūntia Iūnōnis variōs indūta colōrēs
concipit Īris aquās alimentaеque nūbibus adfert.
sternuntur segetēs et dēplōrāta colōnī
vōta iacent, longīque perit labor inritus annī.

Nec caelō contenta suō est Iovis īra, sed illum
275 caeruleus frāter iuvat auxiliāribus undīs.

convocat hīc amnēs: quī postquam tēcta tyrannī
intrāvēre suī, ‘nōn est hortāmine longō
nunc’ ait ‘ūtendum; vīrēs effundite vestrās:
sīc opus est! aperīte domōs ac mōle remōta
280 flūminibus vestrīs tōtās inmittite habēnās!’
iusserat; hī redeunt ac fontibus ōra relaxant
et dēfrēnātō volvuntur in aequora cursū.

Ipse tridente suō terram percussit, at illa
intremuit mōtūque viās patefēcit aquārum.
285 exspatiāta ruunt per apertōs flūmina campōs
cumque satīs arbusta simul pecudēsque virōsque
tēctaque cumque suīs rapiunt penetrālia sacrīs.
sī qua domus mānsit potuitque resistere tantō
indēiecta malō, culmen tamen altior huius
290 unda tegit, pressaeque latent sub gurgite turrēs.
iamque mare et tellūs nūllum discrīmen habēbant:
omnia pontus erant, dērant quoque litora pontō.

Occupat hīc collem, cumbā sedet alter adunca
et dūcit rēmōs illīc, ubi nūper arābat:
295 ille suprā segetēs aut mersae culmina vīllae
nāvigat, hīc summā piscem dēprēndit in ulmō.
fīgitur in viridī, sī fors tulit, ancora prātō,
aut subiecta terunt curvae vīnēta carīnae;
et, modo quā gracilēs grāmen carpsēre capellae,
300 nunc ibi dēfōrmēs pōnunt sua corpora phōcae.

mīrantur sub aquā lūcōs urbēsque domōsque
 Nēreidēs, silvāsque tenent delphīnēs et altīs
 incursant rāmīs agitātaque rōbora pulsanť.
 nat lupus inter ovēs, fulvōs vehit unda leōnēs,
 305 unda vehit tigrēs; nec vīrēs fulminis aprō,
 crūra nec ablātō prōsunt vėlōcia cervō,
 quaesītisque diū terrīs, ubi sistere possit,
 in mare lassātīs volucris vaga dēcidit ālīs.
 obruerat tumulōs inmēnsa licentia pontī,
 310 pulsābantque novī montāna cacūmina flūctūs.
 maxima pars undā rapitur; quibus unda pepercit,
 illōs longa domant inopī ieiūnia vīctū.
 Sēparat Āoniōs Oetaeīs Phōcis ab arvīs,
 terra ferāx, dum terra fuit, sed tempore in illō
 315 pars maris et lātus subitārum campus aquārum.
 mōns ibi verticibus petit arduus astra duōbus,
 nōmine Parnāsōs, superantque cacūmina nūbēs.
 hīc ubi Deucaliōn (nam cētera tēxerat aequor)
 cum cōnsorte torī parvā rate vectus adhaesit,
 320 Cōrycidās nymphās et nūmina montis adōrant
 fātidicamque Themīn, quae tunc ōrācla tenēbat:
 nōn illō melior quisquam nec amantior aequī
 vir fuit aut illā metuentior ūlla deōrum.
 Iuppiter ut liquidīs stāgnāre palūdibus orbem
 325 et superesse virum dē tot modo mīlibus ūnum,

et superesse vīdit dē tot modo mīlibus ūnam,
 innocuōs ambō, cultōrēs nūminis ambō,
 nūbila disiēcit nimbīsque aquilōne remōtīs
 et caelō terrās ostendit et aethera terrīs.
 330 nec maris īra manet, positōque tricuspile tēlō
 mulcet aquās rēctor pelagī suprāque profundum
 exstantem atque umerōs innātō mūrīce tēctum
 caeruleum Trītōna vocat conchaeque sonantī
 īnspirāre iubet flūctūsque et flūmina signō
 335 iam revocāre datō: cava bŭcina sūmitur illī,
 tortilis in lātum quae turbine crēscit ab īmō,
 bŭcina, quae mediō concēpit ubi āera pontō,
 lītora vōce replet sub utrōque iacentia Phoebō;
 tum quoque, ut ōra deī madidā rōrantia barbā
 340 contigit et cecinit iussōs īnflāta receptūs,
 omnībus audīta est tellūris et aequoris undīs,
 et quibus est undīs audīta, coercuit omnēs.
 iam mare lītus habet, plēnōs capit alveus amnēs,
 flūmina subsīdunt collēsque exīre videntur;
 345 surgit humus, crēscunt sola dēcrēscētibz undīs,
 postque diem longam nūdāta cacūmina silvae
 ostendunt līmumque tenent in fronde relictum
 Redditus orbis erat; quem postquam vīdit inānem
 et dēsōlātās agere alta silentia terrās,
 350 Deucaliōn lacrimīs ita Pyrrham adfātur obortīs:

‘ō soror, ō coniūnx, ō fēmina sōla superstēs,
 quam commūne mihi genus et patruēlis orīgō,
 deinde torus iūnxit, nunc ipsa perīcula iungunt,
 terrārum, quāscumque vident occāsus et ortūs,
 355 nōs duo turba sumus; possēdit cētera pontus.
 haec quoque adhūc vītae nōn est fidūcia nostrae
 certa satis; terrent etiamnum nūbila mentem.
 quis tibi, sī sine mē fātīs ērepta fuissēs,
 nunc animus, miseranda, foret? quō sōla timōrem
 360 ferre modō possēs? quō cōnsōlante dolērēs!
 namque ego (crēde mihi), sī tē quoque pontus habēret,
 tē sequerer, coniūnx, et mē quoque pontus habēret.
 ō utinam possim populōs reparāre paternīs
 artibus atque animās fōrmātae īnfundere terrae!
 365 nunc genus in nōbīs restat mortāle duōbus.
 sīc vīsum superīs: hominumque exempla manēmus.’
 dīxerat, et flēbant: placuit caeleste precārī
 nūmen et auxilium per sacrās quaerere sortēs.
 nūlla mora est: adeunt pariter Cēphēsidas undās,
 370 ut nōndum liquidās, sīc iam vada nōta secantēs.
 inde ubi libātōs inrōrāvēre liquōrēs
 vestibus et capitī, flectunt vestīgia sānctae
 ad delūbra deae, quōrum fastīgia turpī
 pallēbant muscō stābantque sine ignibus ārae.
 375 ut templī tetigēre gradūs, prōcumbit uterque

prōnus humī gelidōque pavēns dedit ōscula saxō
atque ita ‘sī precibus’ dīxērunt ‘nūmina iūstīs
victa remollēscunt, sī flectitur īra deōrum,
dīc, Themī, quā generis damnum reparābile nostrī
380 arte sit, et mersīs fer opem, mītissima, rēbus!’

Mōta dea est sortemque dedit: ‘discēdite templō
et vėlāte caput cīnctāsque resolvite vestēs
ossaque post tergum magnae iactāte parentis!’
obstupuēre diū: rumpitque silentia vōce
385 Pyrrha prior iussisque deae pārēre recūsāt,
detque sibī veniam pavidō rogat ōre pavetque
laedere iactātīs māternās ossibus umbrās.
intereā repetunt caecīs obscūra latebrīs
verba datae sortis sēcum inter sēque volūtant.
390 inde Promēthīdēs placidīs Epimēthida dictīs
mulcet et ‘aut fallāx’ ait ‘est sollertia nōbīs,
aut (pia sunt nūllumque nefās ōrācula suādent!)
magna parēns terrā est: lapidēs in corpore terrae
ossa reor dīcī; iacere hōs post terga iubēmur.’

395 Coniugis auguriō quamquam Tītānia mōta est,
spēs tamen in dubiō est: adeō caelestibus ambō
diffidunt monitīs; sed quid temptāre nocēbit?
dēscendunt: vėlantque caput tunicāsque recingunt
et iussōs lapidēs sua post vestīgia mittunt.
400 saxa (quis hoc crēdat, nisi sit prō teste vetustās?)

pōnere dūritiem coepēre suumque rigōrem
 mollīrique morā mollītaque dūcere fōrmam.
 mox ubi crēvērunt nātūraque mītor illīs
 contigit, ut quaedam, sīc nōn manifestā vidērī
 405 fōrma potest hominis, sed utī dē marmore coepta
 nōn exācta satis rudibusque simillima signīs,
 quae tamen ex illīs aliquō pars ūmida sūcō
 et terrēna fuit, versa est in corporis ūsum;
 quod solidum est flectīque nequit, mūtātur in ossa,
 410 quae modo vēna fuit, sub eōdem nōmine mānsit,
 inque brevī spatiō superōrum nūmine saxa
 missa virī manibus faciem trāxēre virōrum
 et dē fēmineō reparāta est fēmina iactū.
 inde genus dūrum sumus experiēnsque labōrum
 415 et documenta damus quā sīmus orīgine nātī.
 Cētera dīversīs tellūs animālia fōrmīs
 sponte suā peperit, postquam vetus ūmor ab igne
 percaluit sōlis, caenumque ūdaeque palūdēs
 intumuēre aestū, fēcundaque sēmina rērum
 420 vīvācī nūtrīta solō ceu māttris in alvō
 crēvērunt faciemque aliquam cēpēre morandō.
 sīc ubi dēseruit madidōs septemfluus agrōs
 Nīlus et antīquō sua flūmina reddidit alveō
 aetheriōque recēns exārsit sīdere līmus,
 425 plūrima cultōrēs versīs animālia glaebīs

inveniunt et in hīs quaedam modo coepta per ipsum
nāscendī spatium, quaedam imperfecta suisque
trunca vident numerīs, et eōdem in corpore saepe
altera pars vīvit, rudis est pars altera tellūs.

430 quippe ubi temperiem sūmpsēre ūmorque calorque,
concipiunt, et ab hīs oriuntur cūncta duōbus,
cumque sit ignis aquae pugnāx, vapor ūmidus omnēs
rēs creat, et discors concordia fētibus apta est.
ergō ubi dīluviō tellūs lutulenta recentī

435 sōlibus aetheriīs altōque recanduit aestū,
ēdidit innumerās speciēs; partimque figūrās
rettulit antīquās, partim nova mōnstra creāvit.

Illa quidem nōllet, sed tē quoque, maxime Pŷthōn,
tum genuit, populisque novīs, incognita serpēns,
440 terror erās: tantum spatiū dē monte tenēbās.
hunc deus arcitenēns, numquam lētālibus armīs
ante nisi in dammīs capreīsque fugācibus ūsus,
mīlle gravem tēlīs exhaustā paene pharetrā
perdidit effūsō per vulnera nigra venēnō.

445 nēve operis fāmam posset dēlēre vetustās,
īnstituit sacrōs celebrī certāmine lūdōs,
Pŷthia dē domitae serpentis nōmine dictōs.
hīc iuvenum quīcumque manū pedibusve rotāve
vīcerat, aesculeae capiēbat frondis honōrem.

450 nōndum laurus erat, longōque decentia crīne

tempora cingēbat dē quālibet arbore Phoebus.

- Prīmus amor Phoebī Daphnē Pēnēia, quem nōn
fors ignāra dedit, sed saeva Cupīdinis ira,
Dēlius hunc nūper, victā serpente superbus,
455 vīderat adductō flectentem cornua nervō
‘quid’ que ‘tibī, lascīve puer, cum fortibus armīs?’
dīxerat: ‘ista decent umerōs gestāmina nostrōs,
quī dare certa ferae, dare vulnera possumus hostī,
quī modo pestiferō tot iūgera ventre prementem
460 strāvimus innumerīs tumidum Pŷthōna sagittīs.
tū face nescio quōs estō contentus amōrēs
inrītāre tuā, nec laudēs adsere nostrās!’
fīlius huic Veneris ‘figat tuus omnia, Phoebe,
tē meus arcus’ ait; ‘quantōque animālia cēdunt
465 cūncta deō, tantō minor est tua glōria nostra.’
dīxit et ēlīsō percussīs āere pennīs
inpiger umbrōsā Parnāsī cōstitit arce
eque sagittiferā prōmpsit duo tēla pharetrā
dīversōrum operum: fugat hoc, facit illud amōrem;
470 quod facit, aurātum est et cuspide fulget acūtā,
quod fugat, obtūsum est et habet sub harundine plumbum.
hoc deus in nymphā Pēnēide fīxit, at illō
laesit Apollineās trāiecta per ossa medullās;
prōtinus alter amat, fugit altera nōmen amantis
475 silvārum latebrīs captīvārumque ferārū

exuviis gaudēns innūptaeque aemula Phoebēs:
 vitta coercēbat positōs sine lēge capillōs.
 multī illam petiēre, illa āversāta petentēs
 inpatiēns expersque virī nemora āvia lūstrat
 480 nec, quid Hymen, quid Amor, quid sint cōnūbia cūrat.
 saepe pater dīxit: ‘generum mihi, filia, dēbēs,’
 saepe pater dīxit: ‘dēbēs mihi, nāta, nepōtēs’;
 illa velut crīmen taedās exōsa iugālēs
 pulchra verēcundō suffūderat ōra rubōre
 485 inque patris blandīs haerēns cervīce lacertīs
 ‘dā mihi perpetuā, genitor cārissime,’ dīxit
 ‘virginitāte fruī! dedit hoc pater ante Diānae.’
 ille quidem obsequitur, sed tē decor iste quod optās
 esse vetat, vōtōque tuō tua fōrma repugnat:
 490 Phoebus amat vīsaēque cupit cōnūbia Daphnēs,
 quodque cupit, spērat, suaque illum ōrācula fallunt,
 utque levēs stipulae dēmtīs adolentur aristīs,
 ut facibus saepēs ārdent, quās forte viātor
 vel nimis admōvit vel iam sub lūce reliquit,
 495 sīc deus in flammās abiit, sīc pectore tōtō
 ūritur et sterilem spērandō nūtrit amōrem.
 spectat inōrnātōs collō pendēre capillōs
 et ‘quid, sī cōmantur?’ ait. videt igne micantēs
 sīderibus similēs oculōs, videt ōscula, quae nōn
 500 est vīdisse satis; laudat digitōsque manūsque

brachiaque et nūdōs mediā plūs parte lacertōs;
 sī qua latent, meliōra putat. fugit ōcior aura
 illa levī neque ad haec revocantis verba resistit:
 ‘nympha, precor, Pēnēī, manē! nōn īnsequor hostis;
 505 nympha, manē! sīc agna lupum, sīc cerva leōnem,
 sīc aquilam pennā fugiunt trepidante columbae,
 hostēs quaeque suōs: amor est mihi causa sequendī!
 mē miserum! nē prōna cadās indignave laedi
 crūra notent sentēs et sim tibi causa dolōris!
 510 aspera, quā properās, loca sunt: moderātius, ōrō,
 curre fugamque inhibē, moderātius īnsequar ipse.
 cui placeās, inquīre tamen: nōn incola montis,
 nōn ego sum pāstor, nōn hīc armenta gregēsque
 horridus observō. nescīs, temerāria, nescīs,
 515 quem fugiās, ideōque fugis: mihi Delphica tellūs
 et Claros et Tenedos Patareāque rēgia servit;
 Iuppiter est genitor; per mē, quod eritque fuitque
 estque, patet; per mē concordant carmina nervīs.
 certa quidem nostra est, nostrā tamen ūna sagitta
 520 certior, in vacuō quae vulnera pectore fēcit!
 inventum medicīna meum est, opiferque per orbem
 dīcor, et herbārum subiecta potentia nōbīs.
 ei mihi, quod nūllīs amor est sānābilis herbīs
 nec prōsunt dominō, quae prōsunt omnibus, artēs!’
 525 Plūra locūtūrum timidō Pēnēia cursū

fūgit cumque ipsō verba imperfecta reliquit,
 tum quoque vīsa decēns; nūdābant corpora ventī,
 obviaque adversās vibrābant flāmina vestēs,
 et levis impulsōs retrō dabat aura capillōs,
 530 auctaque fōrma fugā est. sed enim nōn sustinet ultrā
 perdere blanditiās iuvenis deus, utque monēbat
 ipse Amor, admissō sequitur vestīgia passū.
 ut canis in vacuō leporem cum Gallicus arvō
 vīdit, et hic praedam pedibus petit, ille salūtem;
 535 alter inhaesūrō similis iam iamque tenēre
 spērat et extentō stringit vestīgia rōstrō,
 alter in ambigū est, an sit comprēnsus, et ipsīs
 morsibus ēripitur tangētiaque ōra relinquit:
 sīc deus et virgō est hic spē celer, illa timōre.
 540 quī tamen īnsequitur pennīs adiūtus Amōris,
 ōcior est requiemque negat tergōque fugācis
 imminet et crīnem sparsum cervīcibus adflāt.
 vīribus absūmptīs expalluit illa citaeque
 victa labōre fugae spectāns Pēneidās undās
 545 ‘fer, pater,’ inquit ‘opem! sī flūmina nūmen habētis,
 quā nimium placuī, mūtandō perde figūram!’
 [quae facit ut laedar mūtandō perde figūram.]
 vix prece finītā torpor gravis occupat artūs,
 mollia cinguntur tenuī praecordia librō,
 550 in frondem crīnēs, in rāmōs bracchia crēscunt,

pēs modo tam vēlōx pigrīs rādīcibus haeret,
ōra cacūmen habet: remanet nitor ūnus in illā.

Hanc quoque Phoebus amat positāque in stīpite dextrā
sentit adhūc trepidāre novō sub cortice pectus
555 complexusque suīs rāmōs ut membra lacertīs
ōscula dat lignō; refugit tamen ōscula lignum.
cui deus ‘at, quoniam coniūnx mea nōn potes esse,
arbor eris certē’ dīxit ‘mea! semper habēbunt
tē coma, tē citharae, tē nostrae, laure, pharetrae;
560 tū ducibus Latiīs aderis, cum laeta Triumphum
vōx canet et vīsēt longās Capitōlia pompās;
postibus Augustīs eadem fīdissima cūstōs
ante forēs stābis mediamque tuēbere quercum,
utque meum intōnsīs caput est iuvenāle capillīs,
565 tū quoque perpetuōs semper gere frondis honōrēs!’
fīnierat Paeān: factīs modo laurea rāmīs
adnuīt utque caput vīsa est agitāsse cacūmen.

Est nemus Haemoniae, praerupta quod undique claudit
silva: vocant Tempe; per quae Pēnēōs ab īmō
570 effūsus Pindō spūmōsīs volvitur undīs
dēiectūque gravī tenuēs agitantia fūmōs
nūbila condūcit summīsque adspergine silvīs
inpluit et sonitū plūs quam vīcīna fatīgat:
haec domus, haec sēdēs, haec sunt penetrālia magnī
575 amnis, in hīs residēns factō dē cautibus antrō,

undīs iūra dabat nymphīsque colentibus undās.
 conveniunt illūc populāria flūmina primum,
 nescia, grātentur cōsōlenturne parentem,
 pōpulifer Sperchīos et inrequiētus Enīpeus
 580 Āpidanōsque senex lēnisque Amphrŷsōs et Aeās,
 moxque amnēs aliī, quī, quā tulit inpetus illōs,
 in mare dēdūcunt fessās errōribus undās.
 Īnachus ūnus abest īmōque reconditus antrō
 flētibus auget aquās nātamque miserrimus Iō
 585 lūget ut āmissam: nescit, vītāne fruātur
 an sit apud mānēs; sed quam nōn invenit usquam,
 esse putat nusquam atque animō peiōra verētur.
 Vīderat ā patriō redeuntem Iuppiter illam
 flūmine et ‘ō virgō Iove digna tuōque beātum
 590 nescio quem factūra torō, pete’ dīxerat ‘umbrās
 altōrum nemorum’ (et nemorum mōnstrāverat umbrās)
 ‘dum calet, et mediō sōl est altissimus orbe!
 quodsī sōla timēs latebrās intrāre ferārum,
 praeside tūta deō nemorum sēcrēta subībīs,
 595 nec dē plēbe deō, sed quī caelestia magna
 scēptra manū teneō, sed quī vaga fulmina mittō.
 nē fuge mē!’ fugiēbat enim. iam pāscua Lerna
 cōnsitaque arboribus Lyrceā reliquerat arva,
 cum deus inductā lātās cālīgine terrās
 600 oculuit tenuitque fugam rapuitque pudōrem.

Intereā mediōs Iūnō dēspexit in Argōs
 et noctīs faciem nebulās fēcisse volucrēs
 sub nitidō mīrāta diē, nōn flūminis illās
 esse, nec ūmentī sēnsit tellūre remittī;
 605 atque suus coniūnx ubi sit circumspicit, ut quae
 dēprēnsī totiēns iam nōsset fūrta marītī.
 quem postquam caelō nōn repperit, ‘aut ego fallor
 aut ego laedor’ ait dēlāpsaque ab aethere summō
 cōstitit in terrīs nebulāsque recēdere iussit.
 610 coniugis adventum praesēns erat inque nitentem
 Īnachidōs vultus mūtāverat ille iuencam;
 bōs quoque fōrmōsa est. speciem Sātūrnīa vaccae,
 quamquam invīta, probat nec nōn, et cuius et unde
 quōve sit armentō, vērī quasi nescia quaerit.
 615 Iuppiter ē terrā genitam mentītur, ut auctor
 dēsinat inquīrī: petit hanc Sātūrnīa mūnus.
 quid faciat? crūdēle suōs addicere amōrēs,
 nōn dare suspectum est: Pudor est, quī suādeat illinc,
 hinc dissuādet Amor. victus Pudor esset Amōre,
 620 sed leve sī mūnus sociae generisque torīque
 vacca negārētur, poterat nōn vacca vidērī!
 Paelice dōnātā nōn prōtinus exiit omnem
 dīva metum timuitque Iovem et fuit ānxia fūrtī,
 dōnec Arestorīdae servandam trādīdit Argō.
 625 centum lūminibus cīnctum caput Argus habēbat

- inde suīs vicibus capiēbant bīna quiētem,
cētera servābant atque in statiōne manēbant.
cōnstiterat quōcumque modō, spectābat ad Iō,
ante oculōs Iō, quamvīs āversus, habēbat.
- 630 lūce sinit pāscī; cum sōl tellūre sub altā est,
claudit et indignō circumdat vincula collō.
frondibus arboreīs et amārā pāscitur herbā.
prōque torō terrae nōn semper grāmen habentī
incubat infēlix līmōsaque flūmina pōtat.
- 635 illa etiam supplex Argō cum bracchia vellet
tendere, nōn habuit, quae bracchia tenderet Argō,
cōnātōque querī mūgītūs ēdidit ōre
pertimuitque sonōs propriāque exterrita vōce est.
vēnit et ad rīpās, ubi lūdere saepe solēbat,
- 640 Īnachidās: rictus novaque ut cōnspexit in undā
cornua, pertimuit sēque exsternāta refūgit.
nāides ignōrant, ignōrat et Īnachus ipse,
quae sit; at illa patrem sequitur sequiturque sorōrēs
et patitur tangī sēque admīrantibus offert.
- 645 dēcerptās senior porrēxerat Īnachus herbās:
illa manus lambit patriīsque dat ōscula palmīs
nec retinet lacrimās et, sī modo verba sequantur,
ōret opem nōmenque suum cāsusque loquātur;
littera prō verbīs, quam pēs in pulvere dūxit,
- 650 corporis indicium mūtātī trīste perēgit.

‘mē miserum!’ exclāmat pater Īnachus inque gementis
 cornibus et niveā pendēns cervīce iuvencae
 ‘mē miserum!’ ingeminat; ‘tūne es quaesīta per omnēs
 nāta mihī terrās? tū nōn inventa reperta
 655 lūctus erās levior! reticēs nec mūtua nostrīs
 dicta refers, altō tantum suspīria dūcis
 pectore, quodque ūnum potes, ad mea verba remūgīs!
 at tibi ego ignārus thalamōs taedāsque parābam,
 spēsque fuit generī mihi prīma, secunda nepōtum.
 660 dē grege nunc tibi vir, nunc dē grege nātus habendus.
 nec finīre licet tantōs mihi morte dolōrēs;
 sed nocet esse deum, praeclūsaque iānua lētī
 aeternum nostrōs lūctūs extendit in aevum.’
 tālia maerentī stēllātus submovet Argus
 665 ēreptamque patrī dīversā in pāscua nātam
 abstrahit. ipse procul montis sublīme cacūmen
 occupat, unde sedēns partēs speculātur in omnēs.
 Nec superum rēctor mala tanta Phorōnidos ultrā
 ferre potest nātumque vocat, quem lūcida partū
 670 Plēias ēnīxa est lētōque det imperat Argum.
 parva mora est ālās pedibus virgamque potentī
 somniferam sūmpsisse manū tegumenque capillīs.
 haec ubi disposuit, patriā Iove nātus ab arce
 dēsilit in terrās; illīc tegumenque remōvit
 675 et posuit pennās, tantummodo virga retenta est:

hāc agit, ut pāstor, per dēvia rūra capellās
dum venit abductās, et strūctīs cantat avēnīs.
vōce novā captus cūstōs Iūnōnius ‘at tū,
quisquis es, hoc poterās mēcum cōnsīdere saxō’
680 Argus ait; ‘neque enim pecorī fēcundior ūllō
herba locō est, aptamque vidēs pāstōribus umbram.’

Sēdit Atlantiadēs et euntem multa loquendō
dētīnuit sermōne diem iūnctīsque canendō
vincere harundinibus servantia lūmina temptat.
685 ille tamen pugnat mollēs ēvincere somnōs
et, quamvīs sopor est oculōrum parte receptus,
parte tamen vigilat. quaerit quoque (namque reperta
fistula nūper erat), quā sit ratiōne repertā.

Tum deus ‘Arcadiae gelidīs sub montibus’ inquit
690 ‘inter hamādryadas celeberrima Nōnācrīnās
nāias ūna fuit: nymphae Sŷringa vocābant.
nōn semel et satyrōs ēlūserat illa sequentēs
et quōscumque deōs umbrōsaque silva ferāxque
rūs habet. Ortygiam studiīs ipsāque colēbat
695 virginitāte deam; rītū quoque cīncta Diānae
falleret et posset crēdī Lātōnia, sī nōn
corneus huic arcus, sī nōn foret aureus illī;
sīc quoque fallēbat.

Redeuntem colle Lycaeō
Pan videt hanc pīnūque caput praecīnctus acūtā

700 tālia verba refert – restābat verba referre
 et precibus sprētīs fūgisse per āvia nympham,
 dōnec harēnōsī placidum Lādōnis ad amnem
 vēnerit; hīc illam cursum inpedientibus undīs
 ut sē mūtārent liquidās ōrāsse sorōrēs,
 705 Pānaque cum prēnsam sibi iam Sýringa putāret,
 corpore prō nympphae calamōs tenuisse palūstrēs,
 dumque ibi suspīrat, mōtōs in harundine ventōs
 effēcisse sonum tenuem similemque querentī.
 arte novā vōcisque deum dulcēdine captum
 710 ‘hoc mihi colloquium tēcum’ dīxisse ‘manēbit,’
 atque ita disparibus calamīs conpāgine cērae
 inter sē iūctīs nōmen tenuisse puellae.
 tālia dictūrus vīdit Cyllēnius omnēs
 subcubuisse oculōs adopertaque lūmina somnō;
 715 supprimit extemplō vōcem firmatque sopōrem
 languida permulcēns medicātā lūmina virgā.
 nec mora, falcātō nūtāntem vulnerat ēnse,
 quā collō est cōnfīne caput, saxōque cruentum
 dēicit et maculat praeruptam sanguine rūpem.
 720 Arge, iacēs, quodque in tot lūmina lūmen habēbās,
 extīnctum est, centumque oculōs nox occupat ūna.
 Excipit hōs volucrisque suae Sātūrnīa pennīs
 collocat et gemmīs caudam stēllantibus inplet.
 prōtinus exārsit nec tempora distulit īrae

725 horriferamque oculīs animōque obiēcit Erīnyn
paelicis Argolicae stimulōsque in pectore caecōs
condidit et profugam per tōtum exercuit orbem.
ultimus inmēnsō restābās, Nīle, labōrī;
quem simulac tetigit, positīsque in margine rīpae
730 prōcubuit genibus resupīnōque ardua collō,
quōs potuit sōlōs, tollēns ad sīdera vultūs
et gemitū et lacrimīs et lūctisonō mūgītū
cum Iove vīsa querī finemque ōrāre malōrum.
coniugis ille suae complexus colla lacertīs,
735 fīniat ut poenās tandem, rogat ‘in’ que ‘futūrum
pōne metūs’ inquit: ‘numquam tibi causa dolōris
haec erit,’ et Stygiās iubet hoc audīre palūdēs.

Ut lēnīta dea est, vultus capit illa priōrēs
fitque, quod ante fuit: fugiunt ē corpore saetae,
740 cornua dēcrēscunt, fit lūminis artior orbis,
contrahitur rictus, redeunt umerīque manūsque,
ungulaque in quīnōs dīlāpsa absūmitur unguēs:
dē bove nīl superest fōrmae nisi candor in illā.
officiōque pedum nymphē contenta duōrum
745 ērigitur metuitque loquī, nē mōre iuvencae
mūgiat, et timidē verba intermissa retemptat.

Nunc dea līnigerā colitur celeberrima turba.
huic Epaphus magnī genitus dē sēmine tandem
crēditur esse Iovis perque urbēs iūncta parentī

- 750   templa tenet. fuit huic animīs aequālis et annīs
Sōle satus Phaethōn, quem quondam magna loquentem
nec sibi cēdentem Phoebōque parente superbum
nōn tulit Īnachidēs ‘mātrī’ que ait ‘omnia dēmēns
crēdis et es tumidus genitōris imāgine falsī.’
- 755   ērubuit Phaethōn īramque pudōre repressit
et tulit ad Clymenēn Epaphī convīcia mātrem
‘quō’ que ‘magis doleās, genetrīx’ ait, ‘ille ego liber,
ille ferōx tacuī! pudet haec opprobria nōbīs
et dīcī potuisse et nōn potuisse refellī.
- 760   at tū, sī modo sum caelestī stirpe creātus,
ēde notam tantī generis mēque adsere caelō!’
dīxit et implicuit māternō bracchia collō
perque suum Meropisque caput taedāsque sorōrum
trāderet ōrāvit vērī sibi signa parentis.
- 765   ambiguum Clymenē precibus Phaethontis an īrā
mōta magis dictī sibi crīminis utraque caelō
bracchia porrēxit spectānsque ad lūmina sōlis
‘per iubar hoc’ inquit ‘radiīs īnsigne coruscīs,
nāte, tibī iūrō, quod nōs auditque videtque,
- 770   hoc tē, quem spectās, hoc tē, quī temperat orbem,
Sōle satum; sī ficta loquor, neget ipse videndum
sē mihi, sitque oculīs lūx ista novissima nostrīs!
nec longus labor est patriōs tibi nōsse penātēs.
unde oritur, domus est terrae contermina nostrae:

775 sī modo fert animus, gradere et scītābere ab ipsō!’
ēmicat extemplō laetus post tālia māt̄ris
dicta suae Phaethōn et concipit aethera mente
Aethiopāsque suōs positōsque sub ignibus Indōs
sīdereīs trānsit patriōsque adit inpiger ortūs.